

STANISŁAW BURKOT (1932–2019)

TADEUSZ BUDREWICZ*

Stanisław Burkot¹ urodził się 04.10.1934 r. w Turzy, gmina Rzepiennik Strzyżowski, powiat Gorlice. Był synem Antoniego i Anny z domu Fryszak. Pochodził z rodziny chłopskiej, rodzice posiadali gospodarstwo rolne o powierzchni 4,95 ha. Szkołę powszechną ukończył w Ciężkowicach podczas okupacji, następnie uczył się w Gorlicach, gdzie uzyskał maturę w r. 1950. W tymże roku podjął studia polonistyczne w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie. Ukończył je w 1953 r. i podjął pracę w macierzystej uczelni jako asystent na Wydziale Filologiczno-Historycznym (od 01.09.1953). Uzupełniające studia magisterskie odbył w trybie indywidualnym, kończąc je jako ekstern (23.06.1955 r.) Pracę magisterską, wykonaną pod kierunkiem Wincentego Danka, napisał na temat *Powstanie styczniowe w powieściach Józefa Ignacego Kraszewskiego*. Studia doktorskie (tzw. kandydackie) podjął w r. 1955 w Instytucie Badań Literackich. Pod kierunkiem Kazimierza Wyki przygotował pracę doktorską na temat: *Powieści współczesne Józefa Ignacego Kraszewskiego (po roku 1863)*, której obrona odbyła się 24.04.1960 r. Habilitację, na podstawie monografii *Spory o powieść w polskiej krytyce literackiej XIX wieku* (1968), uzyskał w marcu 1968 r. na macierzystym wydziale krakowskiej WSP. Tytuł profesora nauk humanistycznych otrzymał 29.10.1977 r. (recenzentami w postępowaniu byli prof. prof.: W. Danek, Artur Hutnikiewicz, Henryk Markiewicz).

W latach 1953–1957 był zatrudniony na stanowisku asystenta; w 1957–1960 był starszym asystentem; w 1960–1969 adiunktem, od 1969 do 1977 r. docentem, a od 1977 r. – profesorem w WSP w Krakowie. Po uzyskaniu uprawnień emerytalnych pracował w wymiarze ½ etatu (2003–2005). Jednocześnie w latach 1968–1982 prowadził wykłady i seminaria z dziejów dramatu i teatru w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej im. L. Solskiego w Krakowie. W macierzystej uczelni – obok zajęć dydaktycznych z zakresu literaturoznawstwa – pełnił odpowiedzialne funkcje administracyjne: był kuratorem Koła Naukowego Polonistów (1967–1981), prodziekanem Wydziału Humanistycznego (1968–1969),

* Tadeusz Budrewicz – prof. dr hab., Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie.

¹ Wszystkie dane biograficzne według teczek personalnej w Archiwum Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie: Arch. AP – Kraków, sygn. 2071/5.

dziekanem Wydziału Humanistycznego (1971–1972), prorektorem do spraw ogólnych (1984–1987), Dyrektorem Instytutu Filologii Polskiej (1987–1990), kierownikiem Zakładu (następnie: Katedry) Literatury XX wieku (1993–2003). Od 1966 r. był członkiem Komisji Historycznoliterackiej PAN, pełnił funkcję redaktora „Rocznika Komisji Historycznoliterackiej PAN”, był też członkiem redakcji „Ruchu Literackiego”. Otrzymał Złoty Krzyż Zasługi (1973), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1980), był odznaczony Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1980).

Literaturoznawstwo polskie straciło uczonego, który był rzeczywistym autorytetem w sprawach literatury od początku wieku XIX do czasów najnowszych². To się dziś rzadko zdarza: w dobie wąskich specjalizacji tematycznych ktoś, kto wnosi do nauki równie wiele nowych ustaleń w zakresie odległego wieku XIX, co i w zakresie literackiego obrazu dnia wczorajszego i dzisiejszego, jest wyjątkiem.

Był literaturoznawcą, to jest: był historykiem literatury i krytykiem literackim; teoretykiem literatury i edytorem; zajmował się tekstami paraliterackimi, jak gatunek podróży, i arcydziełami literackimi; z równą pasją skupiał się na twórcach wybitnych, jak Norwid czy Białoszewski bądź Różewicz, co i na utworach chłopów, trzymających w rękach pług i pióro, jak choćby Feliks Boroń. Zawsze obok pasji poznawczej na jego tekstach dostrzega się stempel: zweryfikowane pod względem faktograficznym, bio-bibliograficznym i tekstologicznym. Jako historyk literatury zostanie w dziejach polskiej nauki znawcą biografii literackiej Kraszewskiego. Burkot był nie tylko autorem monografii *Powieści współczesne 1863–1887 Józefa Ignacego Kraszewskiego* (1967), *Kraszewski: Szkice historycznoliterackie* (1988) oraz edytorem wielu powieści tego pisarza. W spuściźnie autora *Starej baśni* zapisał się cały polski i europejski wiek XIX – nie można jej pominąć. Burkot dał polskiej nauce rzecz wyjątkową, która dla wielu jeszcze pokoleń będzie niezbędna: edycję listów Kraszewskiego do rodziny. Ktokolwiek chce i będzie chciał w przyszłości zrozumieć wiek zaborów w całej złożoności, ten musi sięgnąć po tę edycję.

Dla historii i dla teorii literatury niezwykłą wagę dokumentacyjną miała wydana przez Burkota książka *Kraszewski o powieściopisarzach i powieści* (1962). Do dziś jest cytowana, więc dla nauki była wyjątkowo ważna. Podobnie z cenną edycją *Wspomnień Wołynia, Polesia i Litwy* Kraszewskiego (1985), która wręcz zapoczątkowała zainteresowania literackim obrazem Kresów oraz gatunkiem podróży jako formą antropologii łączącej egzotykę i codzienność. Do tej edycji wciąż wracają nowe pokolenia literaturoznawców, a monografia S. Burkota *Polskie podróżopisarstwo romantyczne* z 1988 roku ciągle jest klasyczną lekturą każdego, kogo interesują formy literatury faktu.

² I. Burkot, *Stanisława Burkota publikacja w układzie chronologicznym [w:] Zbliżenia historycznoliterackie. Prace ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Burkotowi*, red. T. Budrewicz, M. Buś, A. Gurbiel, Kraków 2003, s. 492–510.

Od połwieku w ciągłym użytkowaniu nauki i dydaktyki uniwersyteckiej jest *Obraz literatury polskiej*. S. Burkot przygotował dla tej serii zarysy syntetyczne Józefa Rogosza, Władysława Sabowskiego, Włodzimierza Wolskiego, Franciszka Żyglińskiego. Jako historyk literatury najczęściej publikował w „Ruchu Literackim”. Jako krytyk literacki był przez dwie dekady stałym współpracownikiem „Miesięcznika Literackiego”. Publikował tu również studia teoretyczno-literackie, jak choćby pionierskie wówczas prace o psychoanalizie czy o kategorii pokolenia w badaniach literaturoznawczych, głównie jednak skupiał się na wypowiedziach o egzystencjalnych doświadczeniach wojny oraz na literaturze nowych doświadczeń społecznych. Zajął się przede wszystkim poezją i prozą nurtu chłopskiego. Podobnie jak jego nauczyciel akademicki – Stanisław Pigoń – swoją plemienną, rodową chłopskość wyrażał przede wszystkim w cierpliwej pracowitości, unikaniu efekciarstwa i troskliwym pochyleniu się nad zagadnieniami psycho-społecznymi, w których widział figury losu peryferii społecznych. Był znawcą twórczości Tadeusza Nowaka, Juliana Kawalca, Stanisława Młodożeńca, Stanisława Piętaka. Był autorem książki o prowokacyjnym tytule *Marchoń na Parnasie* (1980). Bez wątpienia był jednym z najczęściej piszących i najczęściej czytanych znawców literatury nurtu chłopskiego. Tyle że nie godził się na jednostronną interpretację, zgodnie z którą nurt ten był w całości odbiciem przemian polityczno-socjologicznych po II wojnie. Sięgał głębiej – do mitu inteligenta pochodzenia chłopskiego, do symboliki Ostapa Bondarczuka, do indywidualnych losów i postaw przedstawicieli ludu, którzy polską kulturę narodową nasycali wartościami kultury swych rodzinnych okolic na długo przed II wojną. Futuryści opiewający miasto – Julian Przyboś czy Młodożeniec – byli przecież dziećmi wsi. Profesor Burkot nie kwestionował nigdy autentyzmu doświadczeń i tragicznego rozdarcia duchowego tego nurtu, był wielkim admiratorem Tadeusza Nowaka i Wiesława Myślińskiego, ale jako historyk literatury wnosił do opisu tego nurtu konieczną szeroką perspektywę dziejową. Z kolei jako przedstawiciel generacji, która doświadczyła wojny i okupacji, w książkach o Mironie Białoszewskim czy Tadeuszu Różewiczu wyjaśniał tajemnice ich poetyckiego obrazu świata nie samymi tylko doświadczeniami generacyjnymi, lecz rozpiętymi ponad tym porządkiem uniwersalnymi kategoriami etyki i estetyki.

Z uprawiania bieżącej krytyki literackiej oraz z potrzeb i doświadczeń nauczyciela akademickiego wyrosły zarysy syntetyczne literatury współczesnej. To *Współczesna literatura polska: przewodnik i materiały* (1974, 1977), *Proza powojenna : 1945–1987 : analizy i interpretacje* (1984, 1991); *Spotkania z poezją współczesną* (1977); *Literatura polska w latach 1939–1989* (1993); *Literatura polska w latach 1939–1999* (2002, 2003); *Literatura polska w latach 1986–1995* (1996, 1997); *Literatura polska po 1939 roku* (2006, 2007, 2010). Każda z nich miała po 2–3 wydania: dowód, że były potrzebne, a ich autor dobrze się przysłużył polskiej nauce i oświacie.

W dorobku pisarskim Stanisława Burkota znajduje się kilkanaście wypowiedzi dotyczących studiów polonistycznych oraz polonistycznej praktyki szkolnej. Był nie tylko profesorem uniwersyteckim. Żywo interesował się sprawami oświaty i szkoły. Przez wiele lat był przewodniczącym Komitetu Olimpiady Literatury i Języka Polskiego. Zabierał głos w publicznych dyskusjach przy okazji kolejnych reform w oświacie. I był to głos nacechowany troską o formacyjność nowych pokoleń, a także głos domagający się zmian odważnych, sięgających podstaw oświaty powszechnej. Jak to zdanie, które szczególnie dziś warto powtarzać: „Nasz system jest chory, bo zadowala się reformami pozornymi, jego zasadą pozostaje pouczanie”.

Zmarł w Krakowie 01.06.2019 r. Pogrzeb odbył się 07.06.2019 r. na cmentarzu Batowickim.